

Hareket Ordusu, bütün milletin ordusu olduğunu bir bildiri ile belirterek, İstanbul'a girdi ve asayışı sağladı

Gerici hareketin yükselişi kırıldı

Bu noktada ayaklananların durumuna bakalım. Ayaklanma önceki bölümlerde belirtildiği gibi 12-13 Nisan gecesi İstanbul'daki bazı avcı ve piyade birliklerinin barakalarında başlamıştır. Sabahın erken saatlerinde isyancı başlatan kalabalık tek bir çekerek Galata Köprüsü'nü geçtiler, Ayasofya Meydanı'nda toplandılar. "Şeriat isteriz" diye bağırıldılar. Yıldız Sarayı önünde toplandılar. O sırada kalabalık arasında gördükleri Deniz Binbaşı Ali Kabuili Bey'i linç ettiler.

Bu gerici hareket, kuşkusuz Selanik'teki ilerici 3.Ordu tarafından izleniyordu. Mahmut Şevket Paşa komutasındaki 3.Ordu'nun komutanları ve genç subaylar bu harekete ve dolayısıyla Abdülhamit'in yeniden tek başına yönetiminde etkin olmasında karşıydılar.

Hareket Ordusu harekete geçti ve birkaç gün içinde İstanbul sınırlarına dayandı. Bu ordunun kurmay başkanlığını genç kurmay subayı Mustafa Kemal üstlenmişti.

19 Nisan 1909 günü, Hareket Ordusu Komutanı Hüseyin Hüsnü Paşa imzasıyla İstanbul gazetelerinde yayımlanan bildiriye, Meşrutiyet'e karşı gelenlerin cezalandırılacağı, anayasanın tekrar yürürlüğe konulacağı, ordunun tek amacının vatanın selameti (Kurtuluş) olduğu bildiriliyordu.

Bu sırada İttihat ve Terakki Partisi Hareket Ordusu'nu denetleyebilmek amacıyla Ordu Komutanlığı'na Mahmut Şevket Paşa'yı, Kurmay Başkanlığı'na da Binbaşı Enver Bey'i getirdi.

Bu kargaşa sırasında, Osmanlı Mebusan Meclisi üyeleri İstanbul'dan Yeşilköy'e kaçmışlardı. Orada bulunan Meclis üyeleri ile Meclis-i Milli adıyla toplanıp ayaklanmayı kıskırttığı için Padişah Abdülhamit'in tahttan indirilmesine karar verdiler. (23 Nisan 1909)

Mahmut Şevket Paşa komutasında, aralarında İsmet İnönü'nün (arka solda ikinci) de bulunduğu Hareket Ordusu lider kadrosu.

Hareket Ordusu 23 Nisan'da İstanbul'da Yeşilköy'e gelmişti. Ordunun amaç ve görevi komutanı tarafından açıklandı:

"Meşrutiyeti bir daha hiçbir gücün sarsamayacağı biçimde güçlendirmek ve düşmanlarına gereken dersi vermek."

24 Nisan 1909 günü Hareket Ordusu İstanbul'a girdi. Taksim, Beyoğlu, Harbiye, Kurtuluş ve Feriköy'de sokak çatışmaları başladı. Sonunda Hareket Ordusu İstanbul'da duruma hakim oldu ve asayışı sağladı. Karşı ayaklanmanın elebaşlıları yakalandı ve cezalandırıldılar.

Yayımlanan bildiriye, "ordunun bir cemiyet ya da partinin değil, bütün milletin ordusu olduğu, İttihat ve Terakki ile ilgisinin bulunmadığı vurgulanmıştır".

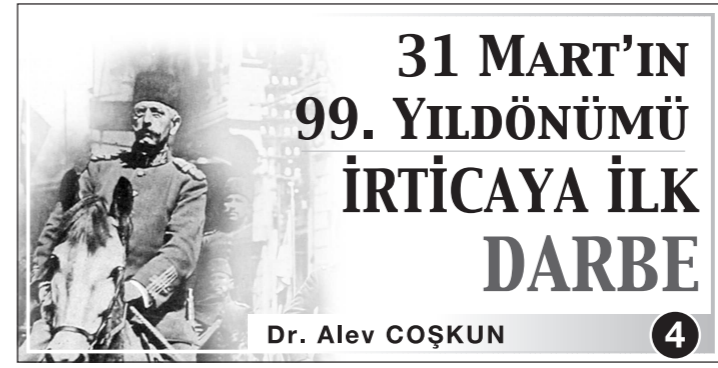
Ayan Meclisi üyesi Amiral Gürcü Arif Hikmet Paşa, Mebusan Meclisi üyesi Arnavut Esat Toptani Paşa, Ermeni Cemaati Temsilcisi Aram Efendi, Musevi Cemaati'nden Selanik Mebusu Emanuel Karasu'dan oluşan heyet Yıldız Sarayı'na giderek Meclis adına II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi kararını Padişah'a bildirdi. (27 Nisan 1909) Abdülhamit Selanik'e sürgün olarak gönderildi.

Bu hareket ve bu müdahale ile Padişah, saray ve gerici hareketin siyasi yaşamındaki yükselişi kırılıyordu. 31 Mart olayı tarihimize askerinin "vatani ve meşrutiyeti korumak ve kollamak ve siyasal taraflar arasında hakem rolü oynamak" şeklinde özetlenecek bir fonksiyonunu ilk kez ortaya koymuştur.

Emperyalist güçlerin işine gelen bir kalkışma

Şimdi 31 Mart olayını ana noktalarıyla özetleyelim:

- Bu olay, uçurumun kıyasına gelmiş olan Osmanlı devlet ve toplumunun tamamen yok olmasını önlemek için yenilikçi çareler arayan Jön Türkler'e karşı şeriatı geriye getirmek isteyen gericiilerin bir başkaldırmasıydı.
- Derviş Vahdeti ve onun liderliğinde gerici gazeteler ve yazarlar, bu hareketin kuramcılığını yapıyorlardı. "İttihadı Muhammedi Cemiyeti" de bu hareketi siyasal yönden örgütleme için çalışıyordu.
- Hareket, gerici ve şeriatçı isteklerin, ordu içindeki "mektepli-alaylı" ikilemini tahrik etmeleri sonucunda büyük boyutlara ulaşmıştı.
- Bu kıvılcımın ateşlenmesi için özellikle İngilizlerin rol aldığına dair inandırıcı belgeler bulunmuştur. Derviş Vahdeti'nin kurduğu "İttihad-ı Muhammed-i Cemiyeti" ve Volkan gazetesi, bu düş desteğin iç işbirlikçi güçleri olarak ortaya çıkmaktadır. II. Meşrutiyet hareketine karşı olan, şeriatçı nitelikteki bu 31 Mart hareketinin başarıya ulaşması, o yılların emperyalist güçlerinin isteklerine uyuyordu.
- Bu hareket için uzun süren hazırlıklar yapılmıştı. (Camilerde vaazlar, toplantılar, gerici basın tahrikleri gibi...)
- Padişah Abdülhamit'in bu hareketi desteklediği,

31 MART'IN
99. YILDÖNÜMÜ
İRTİCAYA İLK
DARBE

Dr. Alev COŞKUN

4

hatta organize edilmesinde rol aldığı bilimsel araştırmalarda ortaya konmuştur. • Şeriatçı güçler 20 gün kadar İstanbul'u kargaşaya boğmuşlar ama sonunda başarısızlığa uğramışlardır. • En önemlisi, tüm

gelişmelere karşın, bundan 99 yıl önce halk, etkin olarak bu harekete katılmamış, destek vermemiştir. Gerçek Müslümanlar bu gerici hareketi desteklemediler, hatta karşı tavır aldılar.

- Bu irtica hareketine mektepli hiçbir subay katılmamıştır; hatta hareketin yuvalandığı Avcı taburlarından dahi hiçbir subay harekete katılmamıştır. Olay, şeriatçı hacı-hoca takımıyla alaylı adı verilen ve görevlerinden uzaklaştırılan kimi subayların etkinliğinde gelişmiştir.
- 31 Mart'ın günümüze kadar yansıyan önemli bir noktası da, bu kalkışmada rol alan Said-i Kürdi ya da bugünkü sanıyla Said-i Nursi isimli şeyhin, Türkiye'de Nurculuk tarikatını kurması ve geliştirmesi olmuştur.
- Mahmut Şevket Paşa'nın komutasındaki genç kurmay subayı Mustafa Kemal'in de içinde bulunduğu Hareket Ordusu, Rumeli'den gelerek bu isyancı bastırdı. Bu olay, ordumuzu, o günlerden bugünlere yenilikçi ve laik ilkelerin koruyucusu durumuna soktu.

Yaşanan karşıdevrim hareketini saptırmak ve gerçekten uzaklaştırmak için son yıllarda büyük uğraş veren çevreler var

Yabancı bilimadamları gözüyle 31 Mart

Önceki değerlendirmelerde 99 yıl önce gerçekleşen 31 Mart olayına en önemli noktanın, Genç subaylardan oluşan ve Hareket Ordusu adı verilen ordunun Rumeli'den gelerek bu "karşı devrimi" bastırması olduğunu belirttik.

Ancak son yıllarda 31 Mart Olayı saptırılmaya çalışılıyor.

31 Mart'ın bir "irtica ayaklanması" olmadığı, sadece "askeri bir ayaklanma" olduğu belirtiliyor, hatta "... Türkiye'de hiçbir zaman bir mürteci ayaklanması ihtimali yoktur, 28 Şubat'ta da yoktu" gibi düşünceler ileri sürülebiliyor. Kimileri, bu konuda araştırma yapan, doğruları yazan bilim adamlarını "resmi tarihçi" olarak niteliyor.

O zaman yapılacak bir şey kalıyor. Acaba, "31 Mart Olayı"na yabancı bilim adamları, yabancı araştırmacı, tarihçi, siyaset bilimciler ne diyorlar? Onların bu konudaki yargıları nedir?

Yakın tarihimizle ilgili yabancı tarihçi ve siyaset bilimciler tarafından birçok kitap yayımlandı. Bunların çoğu Türkçeye çevrildi, siyaset bilimi kütüphanemize kazandırıldı.

Sözü burada yabancı bilim adamlarına bırakıyoruz.

Çetesiyile dağa çıkarak Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe konulmasını isteyen Resneli Niyazi Bey (önde soldan 7.) ve ünlü geyiği.

Bernard Lewis: İstekleri basitçe şeriatı

Orta Doğu ve Türk tarihi üzerine uluslararası üne sahip olan Prof. Dr. Bernard Lewis, Londra ve ABD'de kimi önemli üniversitelerde öğretim üyeliği yapmıştır.

Birçok bilimsel yapıtın sahibi olan Prof. Lewis'in Türkiye ile ilgili en önemli eseri The Emergence of Modern Turkey, Türkçeye çevrilerle dilimize Modern Türkiye'nin Doğuşu adıyla kazandırılmıştır. (Modern Türkiye'nin Doğuşu, Türk Tarih Kurumu, 1993) Bu kitapta geniş olarak Batı kaynakları ve Osmanlı belgeleri kullanılmıştır.

Bernard Lewis, 31 Mart hareketini kitabında aşağıdaki şekilde

anlatıyor:

"Bu ayaklanmada 5 Nisan (1909) günü Ayasofya'da yapılan bir toplantıda kurulmuş aşırı bir dini örgüt olan İttihad-ı Muhammedi'nin rolü vardı. Dinci Volkan gazetesi Müslüman Ortodoksluğunun ve 'ihtilalci İslam Beynelmilliyeti'nin şampiyonu olarak görünüyordu." "Ayaklanma, 12-13 Nisan gecesi bazı avcı ve piyade birliklerinin barakalarında başkaldırıp sabahın erken saatinde Galata Köprüsü'nü geçerek Meclis binasının dışında Ayasofya Meydanı'nda toplanmalarıyla başladı. Çok az direnmeyle karşılaştılar; kendilerine diğer

birliklerden de asiler, bazı mollalar ve medrese öğrencileri katıldı. Diğer gürürlar kentlin belli başlı merkezlerinde toplandılar. Ayaklanmaların istekleri basitti: 'Şeriat tehlikedir. Şeriat isteriz!' Bazıları da mektepli subayları istemediklerini ekliyorlardı." (s. 214-215) Hareketin başlamasından iki gün sonra hükümet bir bildiri yayımladı: "Şeriatın korunacağı ve onu savunmak için ayaklanmış askerlerin affedileceğini vaat etti. 15 Nisan'da bütün valilere şeriatın korunması talimatını veren bir genelge gönderildi. Meclis-i Mebusan'da Ahmet Rıza, 1908

devriminden beri bulunduğu başkanlıktan düşürülerek yerine (İngilizlerle yakın ilişkide olduğu bilinen) İsmail Kemal seçildi." (s. 215)

Prof. Lewis'in yargıları kısaca şöyledir ve önemlidir:

1. Ayaklanmada aşırı bir dini örgüt olan "İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti"nin rolü belirtiliyor.
2. Volkan gazetesi ve Derviş Vahdeti'nin bu isyandaki önemini vurguluyor.
3. Ordu içindeki alaylı subayların etkisiyle bazı askerler de harekete geçmesiyle, sivil ayaklanmanın askeri bir renk aldığı belirtiliyor.
4. Hareket Ordusu'na Prof. Lewis "Kurtuluş Ordusu" adını veriyor.

STANFORD J. SHAW :

Tutucular, anayasanın laik maddelerine karşı ayaklandılar

Prof. Dr. Shaw'ın Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (2 cilt) kitabı Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca beş ciltlik İngilizce From Empire To Republic adlı önemli eserin sahibidir. Birkaç yıl önce vefat eden Prof. Shaw, son yıllarda Ankara Bilkent'te öğretim üyeliği yapıyordu.

Shaw şöyle yazıyor:

"İslamcılık taraftarları, kesin olmakla birlikte büyük bir olasılıkla padişahın desteğini alarak kıskırtılığa başladılar. Anayasanın laiklik maddelerine tepki gösteren tutucular, sokaklarda peçesiz kadınların görünmesi ve Müslüman olmayanlara tanınan yeni eşitlik nedeniyle anayasaya karşı açıkça kampanyaya başlayıp imparatorluğun çöküşünün İslam ilkelerinden ayrılma yüzünden olduğunu ve modern çağın gereklerini ancak İslamcılığın karşılayabileceğini ileri sürdüler. İslamcılık, imparatorluğun toplumsal ve politik yaşamının her alanı için gerekli yasaları, kendi içinden çıkarabilirdi. Batı'dan yalnızca teknoloji yeterliydi. Bu görüşler yalnız ulema değil, memurlar ve ordu, derviş taraftarları ve halk kitleleri arasında taraftarlar buldu." (s. 336)

Bu konudaki geniş açıklamalardan sonra yazar kitabında, konuya çarpıcı bir başlıkla giriyor: "13 Nisan 1909 Karşı İhtilali" (s. 338)

Prof. Shaw, bu harekette Derviş Vahdeti ile İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin önemli rol oynadığını, Abdülhamit'in bu derneğe ve gazeteye mali yardımında bulunduğunu, padişahın şehzade-

si Burhanettin Efendi'nin de bu derneğe üye olduğunu belirtiyor. (s. 338)

Prof. Dr. Stanford Shaw, 31 Mart Olayı'nı yorumlarken aşağıdaki yargılara varıyor:

Yazar konuyu "13 Nisan 1909 Karşı İhtilali" başlığını koyarak incelemiştir.

Din öğrencilerinin harekete geçtiği, "şeriatın tehlikedir" olduğu propagandasının yapıldığı ve "İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti"nin şeriatı getirmek amacıyla kurulduğu ve ilk büyük toplantısı irtica hareketinin başlangıcından bir hafta önce 5 Nisan 1909'da Ayasofya Camii'nde yapıldığı belirtiliyor.

Padişahın şehzadelerinden Burhanettin Efendi'nin bu cemiyetin ve onun yönlendirdiği yeni partinin üyesi olduğu belirtiliyor. Herhalde o devirde padişahın izni olmadan, bir şehzadenin böyle bir partiye girmesinin olanaksız olduğunu herkes kabul edecektir.

Said-i Kürdi'nin Volkan gazetesinin etkin bir kampanya başlattığı, Volkan'a bağlı cemiyetin 5 Nisan 1909'da Ayasofya Camii'nde büyük bir toplantı yaptığı, böylece olayın uzun bir süredir düşünülmüş planlandığına işaret ediliyor.

Shaw, bu anlatımın sonunda Hareket Ordusu konusunda bilgi vermekte ve ordunun "anayasa ve demokrasi" adına yönetime el koyduğuna açıkça belirtmektedir.

Bizim liboş ve ikinci cumhuriyetçi takımı yakında Prof. Shaw için de "resmi tarihçi" sıfatını yakıştırırsa şaşmayız.

SÜRECEK